RTU studiju kurss "Ievads baltu valodu vēsturē"

0L000 Liepājas akadēmija

Vispārējā informācija

Kods	LA1053
Nosaukums	Ievads baltu valodu vēsturē
Studiju kursa statuss programmā	Obligātais/Ierobežotās izvēles
Atbildīgais mācībspēks	Ieva Ozola - Doktors, Asociētais profesors
Apjoms daļās un kredītpunktos	1 daļa, 3.0 kredītpunkti
Studiju kursa īstenošanas valodas	LV
Anotācija	Baltu etniskās un lingvistiskās vēstures un attīstības pamati, baltistikas izpētes stāvoklis un problēmjautājumi. Zināšanas par latviešu un lietuviešu valodas galvenajām atšķirībām, to rašanās cēloņiem. Izpratne par baltu valodu rakstības attīstību, latviešu vecās ortogrāfijas tekstu lasīšanas tehnika un satura izpratne.
Mērķis un uzdevumi, izteikti kompetencēs un prasmēs	Studiju kursa mērķis ir apgūt zināšanas un attīstīt izpratni par baltu valodu vēsturi (cilmi un evolūciju). Studiju kursa uzdevumi. - Apgūt zināšanas un attīstīt izpratni par baltu valodu vēsturi (cilmi un evolūciju), latviešu un lietuviešu valodas veidošanos un attīstību. - Veidot izpratni par baltu valodu galvenajām atšķirībām, to cēloņiem. - Attīstīt izpratni par baltu valodu rakstības veidošanās un attīstības vēsturiskajiem apstākļiem; attīstīt latviešu valodas seno tekstu lasīšanas tehniku un tekstu izpratni.
Patstāvīgais darbs, tā organizācija un uzdevumi	Studenti apgūst zinātnisko literatūru un reflektē par to semināros; patstāvīgi analizē leksikas cilmi un semantikas attīstību, izmantojot vēsturiskās un etimoloģijas vārdnīcas; apgūst un pilnveido veclatviešu rakstu valodas tekstu lasīšanas prasmi; skaidro kursa pamatjēdzienus un pamatjautājumus nobeiguma eksāmenā.
Literatūra	Obligātā/Obligatory: 1. Bušs, Ojārs (2013). Latvija un latvieši: vārdu cilme. Latvieši un Latvija, 1. sēj. Latvieši. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 15.–29. lpp. (Pieejams:https://dom.lndb.lv/data/obj/569917.html) 2. Bušs, Ojārs (2013). Latvieši starp baltu tautām un ciltīm jeb latviešu valoda pirms latviešu valodas. Latvieši un Latvija, 1. sēj. Latvieši. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 156.–176. lpp. (Pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/569917.html) 3. Dini, Pjetro Umberto (2000). Baltu valodas. Rīga: Jāņa Rozes apgāds. (Papildināts izdevums angļu valodā pieejams: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_Foundations_of_Baltic_Languages.pdf) 4. Jansone, Ilga, Stafecka, Anna (2013). Latviešu rakstības attīstība: lejzemnieku un augšzemnieku tradīcija. Latvieši un Latvija. 1. sēj. Latvieši. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 204.–244. lpp. (Pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/569917.html) 5. Karulis, Konstantīns (1992; 2002). Latviešu etimoloģijas vārdnīca. 6. Sabaļausks, Aļģirds (2014). Mēs – balti. Rīga: Latviešu valodas aģentūra. 7. Stafecka, Anna (2013). Latgaliešu rakstu valoda. Latviešu valoda. Andreja Veisberga redakcijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 267.–284. lpp. 8. Vanags, Pēteris (2013). Latviešu rakstu valodas izveide un attīstība 16.–18. gadsimtā. Latviešu valoda. Andreja Veisberga redakcijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 201.–240. lpp. Papildu/Additional: 1. Breidaks, Antons (1998, 1999). Ievads baltu valodniecībā: 1.–2. daļa. Daugavpils: Saule. 2. Denisova, Raisa (2002). Senbaltu teritorija Eiropā. Vārds un tā pētīšanas aspekti, Nr. 6. Liepāja: LiePA, 8.–17. lpp. 3. Endzelīns, Jānis (1974). Par seno kursu (jeb kuršu) tautību un valodu. Darbu izlase, 2. sēj. Rīga: Zinātne, 454.–465. lpp. 4. Endzelīns, Jānis (1982). Senprūšu valoda: ievads, gramatika un leksika. Darbu izlase, 4. sēj., 2. daļa. Rīga: Zinātne, 9.–351. lpp. 5. Gimbutiene, Marija (1994). Balti aizvēsturiskajos laikos: Etnoģenēze, materiālā kultūra un mitoloģija. Rīga: Zinātne. 6. Mugurēvičs, Ēvalds (2013). Rakstīto vēstures avotu senākās ziņas par baltu tautām (ģeogrāfiskā un ģeopolitiskā skatījumā). Latvieši un Latvija, 1. sēj. Latvieši. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 30.–50. lpp. (Pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/569917.html) 7. Sedovs, Valentins (2004). Balti senatnē: Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds. 8. Lībieši. Vēsture, valoda un kultūra. Rīga: Līvõ Kultūr sidām, 2013. 9. Zinkevičs, Zigms (1996). Par latviešu valodas cilmi. LZA Vēstis: A daļa, 50. sēj. 29.–32. lpp. Citi informācijas avoti/Other sources of information: 1. Elektroniska latviešu valodas vārdnīca: e-pupa. Pieejams: http://epupa.valoda.lv/ 2. Latviešu valodas rokasgrāmata. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv 3. Latviešu valodniecības attīstība: informatīvi izglītojoša elektroniskā karte. Pieejams: http://www.lingvistiskakarte.lv 4. Lībiešu valodas, vēstures un kultūras portāls. Pieejams: http://www.livones.net/lv 5. Latviešu valodas vēsturiskā vārdnīca: 16.–17. gadsimts. Pieejams: http://tezaurs.lv/lvvv/ 6. K. Mīlenbaha un J. Endzelīna „Latviešu valodas vārdnīca": elektroniskā versija. Pieejams: https://tezaurs.lv/mev/ 7. Nacionālā enciklopēdija. Pieejams: https://enciklopedija.lv/ 8. Latviešu valodas seno tekstu korpuss. Pieejams: http://senie.korpuss.lv/toc.jsp 9. Spektors, Andrejs et al. Tēzaurs.lv, 2023, Vasaras versija. Pieejams: https://tezaurs.lv/

Nepieciešamās priekšzināšanas	Bez priekšzināšanām.

Studiju kursa saturs

Saturs	Pilna un nepilna laika klātienes studijas		Nepilna laika neklātienes studijas	
	Kontakt stundas	Patstāv. darbs	Kontakt stundas	Patstāv. darbs
Baltistika kā zinātnes nozare. Baltu valodniecības ievadkursa saturs un uzdevumi. Baltistika kā viena no indoeiropeistikas nozarēm. Baltistikas saikne ar citām zinātnēm.	2	4	2	6
Baltu vārds kā termins – cilme un lietošanas vēsture. Citi vārdi (termini) baltu valodu grupas nosaukšanai. Baltijas jūras vārds – lietošanas vēsture un etimoloģijas. Citi šīs jūras nosaukumi, to fiksēšanas avoti, izplatība un etimoloģija. Baltu valodas – viena no IDE valodu grupām. Baltu cilmes un pirmdzimtenes problēmas risinājumi: arheoloģijas, antropoloģijas un lingvistiskie dotumi. Baltu hidronīmu areāls, tā izpētes vēsture un nozīme baltu cilmes un apdzīvoto teritoriju noteikšanā. Senākās rakstīto avotu ziņas par iespējamiem baltiem.	6	8	2	8
Balti un to ģeolingvistiskie kontakti. Baltu – slāvu – ģermāņu vēsturisko sakaru jautājums. Teorijas par baltu un slāvu ģeolingvistiskajiem kontaktiem. Slāvismi baltu valodās un baltismi slāvu valodās. Baltu un somugru ģeolingvistiskie kontakti. Baltu valodu ietekmes Baltijas jūras somu valodās: leksiskie baltismi somu un igauņu valodā, to izpētes vēsture. Somugru valodu ietekmes baltu valodās, to izpētes vēsture.	4	8	2	10
Rietumbalti. Etnonīms prūši dažādos vēstures avotos. Prūšu apdzīvoto zemju (novadu) robežas un nosaukumi 12.–13. gs. Prūšu ģeolingvistiskie kontakti ar citiem baltiem, slāviem, ģermāņiem. Prūšu pakļaušana, asimilēšanās un iznīkšana. Senprūšu un jaunprūšu jautājums. Prūšu valodas rokraksta un drukātie rakstu pieminekļi. Galvenās prūšu valodas leksikas, fonētikas, gramatikas īpatnības. Ziņas par jātvingiem krievu un poļu vēstures avotos. Toponīmu un antroponīmu liecības par jātvingu valodas īpatnībām. Poļu-jātvingu vārdnīciņas noraksts, tā raksturojums. Etnonīms kurši vēstures avotos: varianti un etimoloģijas. 13. gs. dokumentos minētie kuršu novadi (zemes). Dažādie viedokļi par kuršu etnisko piederību un vietu baltu valodu grupā. Kuršu valodas pēdas Kurzemes un Žemaitijas toponīmos un izloksnēs. Galvenās kuršu valodas īpatnības.	4	6	2	8
Austrumbalti Latvijas teritorijā: zemgaļi, sēļi, latgaļi. Etnonīms zemgaļi vēstures avotos, tā etimoloģijas. Zemgaļu valodas pēdas toponīmos un vidus dialekta zemgaliskajās izloksnēs. Galvenās zemgaļu valodas īpatnības. Etnonīms sēļi vēstures avotos. Sēļu valodas pēdas toponīmos, Latvijas un Lietuvas izloksnēs. Etnonīms latgaļi, tā varianti 10.–13. gs. avotos. Latgaļu kā baltu etnosa turpmākās attīstība.	4	6	2	8
Lietuvieši. Lietuvas vārds vēstures avotos, tā etimoloģija un lietošanas vēsture. Žemaiši un aukštaiši. Lietuviešu un latviešu valodas salīdzinājums: galvenās leksikas, fonētikas, gramatikas īpatnības.	4	6	2	8
Latviešu rakstības cilme un attīstība. Pirmie latviešu valodā iespiestie teksti un grāmatas, to rašanās kultūrvēsturiskais konteksts un ortogrāfija. Pirmās 17. gs. gramatikas un vārdnīcas. Bībeles tulkojums, tā rakstība un valoda. 18. gs. gramatikas un vārdnīcas, to nozīme rakstības normēšanas attīstīšanā. Latviešu valodas tekstu stilistiskā dažādošanās.	4	6	2	8
Jaunā ortogrāfija, tās veidošanas un ieviešanas kultūrvēsturiskais konteksts. Jaunlatviešu darbības pamatprincipi latviešu nacionālās valodas izveidē un attīstībā. Rakstības reformas projekti 19. gs. 2. pusē. Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas darbs rakstības reformēšanā. 1908. gada ortogrāfijas reforma. Jaunās ortogrāfijas ieviešana un nostiprināšana 20. gs. 20.–30. gados.	2	4	2	6
Latgaliešu rakstu valoda. Latgaliešu rakstu valodas sākotne, tradīcijas veidošanās un attīstība līdz 21.gs.	2	4	0	6
Kopā:	32	52	16	68

Sasniedzamie studiju rezultāti un to vērtēšana

Sasniedzamie studiju rezultāti	Rezultātu vērtēšanas metodes
Veidojas izpratne par baltu etnoģenēzi, baltu valodu cilmi un attīstību, par baltu etnoģenēzes un valodu attīstības problēmjautājumiem.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros. Nobeiguma eksāmens (rakstiski).
Pārzina nozares terminoloģiju.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros. Nobeiguma eksāmens (rakstiski).
Pārzina baltu valodu galvenajām atšķirībām un to cēloņiem.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros.
Pārzina latviešu rakstības cilmi un attīstību, tās kultūrvēsturiskajiem nosacījumiem.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros. Starppārbaudījums (Veclatviešu teksta lasīšana un skaidrošana).
Prot patstāvīgi pilnveidot zināšanas un prasmes, studējot zinātnisko literatūru gan drukātajos, gan elektroniskajos avotos.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros. Mājasdarbs: aizguvumu raksturošana, izmantojot vēsturiskās un etimoloģijas vārdnīcas. Nobeiguma eksāmens (rakstiski).
Prot kritiski novērtēt un analizēt informāciju un informācijas avotus.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros. Mājasdarbs: aizguvumu raksturošana, izmantojot vēsturiskās un etimoloģijas vārdnīcas. Nobeiguma eksāmens (rakstiski).
Prot lasīt un skaidrot tekstus vecajā drukā (gotiskajā rakstā).	Starppārbaudījums (Veclatviešu teksta lasīšana un skaidrošana).

Pilnveidota lingvistiskā un lingvokulturoloģiskā kompetence, attīstot prasmi iegūtās zināšanas izmantot gan profesionālajā darbībā, gan pašizaugsmē.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros. Starppārbaudījums (Veclatviešu teksta lasīšana un skaidrošana). Nobeiguma eksāmens (rakstiski).
Pilnveidota komunikatīvā kompetence, sadarbojoties semināru jautājumu sagatavošanā un risināšanā.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros.
Attīstīta kritiskā domāšana: pieredze baltistikas problēmjautājumu skaidrošanā izmantot zinātniskos avotus, salīdzināt tos ar populārzinātniskiem un cita veida informācijas avotiem.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros. Mājasdarbs: aizguvumu raksturošana, izmantojot vēsturiskās un etimoloģijas vārdnīcas.
Pilnveidota digitālā kompetence, spēja atbilstoši tematam patstāvīgi izvēlēties digitālos resursus.	Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros. Starppārbaudījums (Veclatviešu teksta lasīšana un skaidrošana).

Studiju rezultātu vērtēšanas kritēriji

Kritērijs	% no kopējā vērtējuma
Dalība praktiskajās nodarbībās un semināros	20
Mājasdarbs: aizguvumu raksturošana, izmantojot vēsturiskās un etimoloģijas vārdnīcas	20
Starppārbaudījums (Veclatviešu teksta lasīšana un skaidrošana)	20
Nobeiguma eksāmens (rakstiski)	40
Kopā:	100

Studiju kursa plānojums

Daļa	KP	Stundas			Pārbaudījumi		
		Lekcijas	Prakt d.	Laborat	Ieskaite	Eksām.	Darbs
1.	3.0	16.0	16.0	0.0		*	